



Маріупольський
університет

**«Сучасний розвиток
державотворення та
правотворення в Україні:
проблеми теорії та практики»**

**Збірник матеріалів
XIV Міжнародної науково-практичної
конференції**

15 травня 2026

Київ 2026

Організаційний комітет:

Голова	Тетяна МАРЕНА, в.о. ректор МДУ, кандидат юридичних наук, доцент;
Заступник голови	Юлія ДЕМИДОВА, проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Члени оргкомітету:	Світлана КАЛІНІНА, декан економіко-правового факультету, доктор економічних наук, професор; Вікторія ГРИГОР'ЄВА, завідувач кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КАМАРДІНА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Анна ПОЛІТОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент; Юлія КОВЕЙНО, доцент кафедри права, доктор філософії; Галина ТИХОМИРОВА, доцент кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол № 10 від 20.05.2026).

С 91 Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики : зб. матеріалів XIV міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15 трав. 2026 р. / за заг. ред. Т.В.Марени. Київ: МДУ, 2026. 221 с.

Збірник містить матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції «Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики», яка відбулася 15 травня 2026 року в Маріупольському державному університеті. У матеріалах висвітлені актуальні проблеми теорії та практики сучасного державотворення та правотворення в Україні за напрямками: виклики та перспективи; права людини крізь призму сучасних викликів і загроз; Україна на шляху повоєнного відновлення: правовий аспект; кримінальна юстиція під час війни та у повоєнний період; кліматична справедливість: право, політика та безпека. Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами теорії та практики сучасного розвитку державотворення та правотворення в Україні.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

DOI: <https://doi.org/10.34079/msu.conf.statebuilding.2026>

Реалізація прав юридичних осіб та установ за категоріями В і С, а також окремих категорій А щодо заяв фізичних осіб у межах Реєстру здійснюється стандартною процедурою через вебпортал Дія. Найближчим часом мають надаватися через ЦНАП, попри складнощі викликані агресією рф в Україні.

Незважаючи на впровадження нових категорій заяв і розширення можливостей фіксації збитків щодо України, функціонування Реєстру супроводжується низкою суттєвих проблем, що потребують окремого аналізу.

Однією з них є невизначеність правового статусу поданих до нього заяв у національній системі захисту прав постраждалих осіб. Попри активне використання Реєстру як інструменту фіксації шкоди, сам факт подання заяви не породжує для заявника жодних гарантованих прав щодо строків чи обсягів відшкодування. Обґрунтуванням зазначеного є: нормативна база Реєстру не передбачає механізму здійснення виплат або виконання рішень, оскільки його функція обмежується виключно накопиченням і систематизацією доказової бази.

Водночас національне законодавство України не встановлює належного процедурного зв'язку між внесенням заяви до RD4U та реалізацією права на компенсацію відповідно до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України». Як результат: формування двох функціонально ізольованих, паралельних, неузгоджених механізмів (міжнародного й національного). Тому виникають ситуації, коли особа включена до RD4U, але не відповідає критеріям отримання компенсації на національному рівні та навпаки. Наскільки зазначене відповідає стандартам ЄС з огляду необхідності адаптації законодавства України?

Список використаних джерел:

1. Реєстр збитків для України. URL: <https://www.rd4u.coe.int/uk/home> (дата звернення: 09.05.2026).
2. Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи CM/Res(2023)3 про встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України від 12.05.2023. URL: <https://lnk.ua/evty0KQOq> (дата звернення: 09.05.2026).
3. Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи CM/Res(2025)3, якою підтверджується встановлення Розширеної часткової угоди про Реєстр збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України від 09.07.2025. URL: <https://www.rd4u.coe> (дата звернення: 09.05.2026).
4. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2025 № 1226. Дата оновлення: 11.02.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.05.2026).

Григор'єва В.

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри права
Мариупольського державного університету*
<https://orcid.org/0000-0002-4997-803X>

МЕЖІ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ФОРМАЛІЗМУ У СВІТЛІ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Ключові слова: *верховенство права; процесуальний формалізм; надмірний формалізм; правова визначеність; якість судових рішень; справедливий суд; судочинство.*

Одним із сучасних викликів судочинства є забезпечення належної реалізації принципу верховенства права в умовах необхідності одночасного дотримання

процесуальної форми та недопущення її надмірної формалізації. Це актуалізує проблему співвідношення процесуальних гарантій, правової визначеності та справедливості судового рішення [4, 5]. За таких умов особливої актуальності набуває питання меж процесуального формалізму та недопущення його трансформації у надмірний формалізм.

Сучасні європейські стандарти правосуддя виходять із того, що процесуальна форма повинна забезпечувати якість судового рішення, довіру до правосуддя та реалізацію права на справедливий суд, однак не може перетворюватися на самоціль [1]. Практика Європейського суду з прав людини також послідовно наголошує на неприпустимості надмірного формалізму, який може створювати непропорційні перешкоди у реалізації права на доступ до суду [2, 3].

У національній доктрині надмірний формалізм розглядається як похідне явище від необхідного процесуального формалізму, за якого дотримання форми починає переважати над досягненням справедливого результату та врахуванням конкретних обставин справи [8, 9].

Поштовхом до дослідження стала постанова Великої Палати Верховного Суду щодо процесуальних наслідків відсутності у повному тексті судового рішення підпису одного із суддів колегії у зв'язку з його смертю. У зазначеній справі Велика Палата Верховного Суду фактично відійшла від суто формального підходу до оцінки процесуального порушення та надала пріоритет принципам верховенства права, правової визначеності й оцінці реального впливу такого порушення на легітимність судового рішення [7]. Це актуалізує наукову дискусію щодо меж процесуального формалізму та індивідуалізації оцінки процесуальних порушень у судочинстві.

Формалізм у праві традиційно розглядається як необхідна характеристика правового регулювання та судочинства, що забезпечує передбачуваність правозастосування, правову визначеність і рівність учасників процесу. У процесуальному аспекті формалізм проявляється у встановленні процедурних правил, порядку вчинення процесуальних дій, вимог до форми процесуальних документів та ухвалення судових рішень. Саме процесуальна форма покликана гарантувати реалізацію права на справедливий суд та запобігати свавільному здійсненню правосуддя [10, 1].

У науковій літературі формалізм визначається як дотримання встановлених процедур і зовнішньої форми, необхідних для належного функціонування правової системи. При цьому практика Європейського суду з прав людини підтверджує, що дотримання процесуальної форми є складовою принципу верховенства права та виступає гарантією якісного правосуддя і захисту від довільних рішень [9].

Разом із тим формалізм не є абсолютною категорією. Його надмірний прояв може призводити до ситуацій, коли дотримання процедури починає переважати над досягненням цілей правосуддя та реалізацією права на судовий захист. У цьому випадку йдеться про явище надмірного формалізму.

Як зазначає М. М. Остап'як, надмірний формалізм має похідний характер від необхідного формалізму та виникає тоді, коли формальні аспекти права починають домінувати над потребами справедливості й ефективності правового регулювання [9]. До його ознак автор відносить: суворе дотримання процедур без оцінки змісту спору; відсутність гнучкості у застосуванні норм; ігнорування конкретних обставин справи; переважання процесу над результатом та віддалення судових рішень від принципів справедливості.

Подібний підхід простежується і в сучасних дослідженнях адміністративного судочинства, де надмірний формалізм розглядається як непропорційне застосування процесуальних вимог, що створює перешкоди доступу правосуддя та нівелює призначення процесуальних гарантій [3].

Європейський суд з прав людини також послідовно наголошує, що надмірний процесуальний формалізм може становити порушення права на доступ до суду, гарантованого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зокрема, у справі *Zubac v. Croatia* Суд зазначив, що надто вузьке та механічне

застосування процесуальних вимог може створювати непропорційні обмеження реалізації права на суд [3]. Аналогічний підхід простежується у справі *Walchli v. France*, де ЄСПЛ підкреслив неприпустимість надмірної формалізації судових процедур [2].

Таким чином, необхідний процесуальний формалізм виступає гарантією правової визначеності та належного здійснення правосуддя, однак його трансформація у надмірний формалізм здатна призвести до втрати балансу між процесуальною формою та цілями судочинства. Саме визначення меж такого переходу набуває особливого значення у контексті сучасної практики Верховного Суду та реалізації принципу верховенства права.

Практичний вимір дослідження надмірного формалізму знайшов відображення і в підходах Верховного Суду. Так, Я. О. Берназюк зазначає, що процесуальний формалізм є необхідною умовою забезпечення правової визначеності, однак його надмірний прояв може призводити до порушення доступу до правосуддя, принципу пропорційності та цілей судочинства. Особливу увагу автор звертає на неприпустимість автоматичного застосування процесуальних вимог без урахування обставин конкретної справи [6].

Зазначений підхід корелює з позицією Великої Палати Верховного Суду у справі щодо відсутності підпису судді у повному тексті судового рішення, де суд фактично відмовився від механічного застосування процесуальної норми та здійснив оцінку процесуального порушення крізь призму його впливу на легітимність судового акта, правову визначеність і реалізацію принципу верховенства права [7].

Отже, Велика Палата Верховного Суду у Постанові за справою виходила з того, що вимога щодо підписання судового рішення має функціональне призначення – підтвердження легітимності судового волевиявлення та складу суду. Водночас така вимога не може застосовуватися ізольовано від обставин справи та цілей судочинства. Оскільки скорочене рішення було підписане усім складом суду, а відсутність підпису у повному тексті була зумовлена об'єктивною причиною – смертю судді, суд дійшов висновку про відсутність підстав для автоматичного скасування рішення [7]. Такий підхід узгоджується із сучасними європейськими стандартами, які пов'язують допустимість процесуальних обмежень із принципами пропорційності та недопущення надмірного формалізму [5,3].

Проведене дослідження свідчить, що процесуальний формалізм залишається необхідною складовою судочинства, оскільки забезпечує правову визначеність, передбачуваність судової діяльності та реалізацію процесуальних гарантій. Водночас його абсолютизація може призводити до трансформації у надмірний формалізм, за якого дотримання процедури починає переважати над цілями правосуддя та принципом справедливості.

Зазначений підхід узгоджується із сучасними європейськими стандартами, сформованими у документах Венеціанської комісії, практиці Європейського суду з прав людини та позиціях Консультативної ради європейських суддів, які виходять із необхідності недопущення надмірного формалізму у судочинстві.

У зв'язку з цим перспективним напрямом подальших досліджень видається розробка підходів до індивідуалізації оцінки процесуальних порушень залежно від їх впливу на законність, легітимність і справедливість судового рішення.

Список використаних джерел:

1. Opinion No. 11 (2008) of the Consultative Council of European Judges (CCJE) to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the quality of judicial decisions Режим доступу: <https://rm.coe.int/16807482bf>
2. *Walchli v. France* : Judgment of the European Court of Human Rights of 26 July 2007, application no. 35787/03 Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-81921>
3. *Zubac v. Croatia* : Grand Chamber Judgment of the European Court of Human Rights of 5 April 2018, application no. 40160/12 Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-181821>

4. Звіт про верховенство права. Ухвалено Венеціанською комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року) Режим доступу: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e)
5. Мірило Правовладдя, затверджене Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 року). Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2016-007-ukr>
6. Берназюк Я. О. Формалізм та надмірний формалізм: особливості адміністративного судочинства: програма підготовки для підтримання кваліфікації суддів окружних адміністративних судів. Верховний Суд 2023. Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Rez_Bernaziuk_24_02_2023_Formalizm.pdf
7. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 11.03.2026р. справа № 946/3565/24. Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134833422>
8. Кузняк А. Прояв надмірного формалізму під час розгляду адміністративної справи судом першої інстанції. Ерліхівський журнал. 2024. № 10. С. 34–40. Режим доступу: <https://journals.chnu.chernivtsi.ua/index.php/Ehrlich/article/view/97/76>
9. Остап'як М. М. Поняття та ознаки надмірного формалізму. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2023 рік, 1–5 квітня 2024 р., м. Івано-Франківськ. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. С. 241–242. Режим доступу: https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/zbirnyk-tez-vykladachiv_241018_113741.pdf
10. Сакара Н. Ю. Феномен формалізму в цивільному судочинстві. Проблеми законності. 2018. Вип. 143. С. 77–89. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pz_2018_143_9.pdf

Громико О.Є.

здобувачка другого курсу Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Фролов М.М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, доцент Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

ORCID: 0000-0001-8513-6844

ЦИФРОВІЗАЦІЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Ключові слова: *цифровізація, нотаріальна діяльність, е-нотаріат, електронний реєстр, електронний документообіг, кібербезпека, нотаріальна тасмниця, електронний підпис.*

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства цифровізація стала одним із ключових напрямів трансформації публічних та правових інститутів. Нотаріальна діяльність, як важливий елемент системи забезпечення правової визначеності та захисту прав і законних інтересів громадян, також зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій. Впровадження електронних реєстрів, електронного документообігу, дистанційної ідентифікації та інших цифрових інструментів спрямоване на підвищення ефективності, доступності та прозорості нотаріальних послуг. Водночас процес цифровізації породжує низку ризиків, зокрема у сфері захисту персональних